

Doch wat voor een geheimvollen luister in de natuurlijke geluiden ook moge plaats vinden, hetzij het gemurmel der bron, hetzij het kabbelen en ruischen der stroomende rivier, hetzij het suizen van den door den wind bewogen boomen van het woud, hetzij het zoemen der vliegen en gonzen der kevers alléén; de lieflijke tonen der vogels verleenen eerst het genoegen van het ware zielsgenot, waarin wij menschen zoo vaak behoefte gevoelen. En of ook alles, van het sjirpen der sprinkhanen tot het geweldige bruisen der golven en het nog geweldiger rollen van den donder, deel heeft in het duizend en duizendstemmige concert in het groote rijk der natuur, het wonderbare meeslepende genot der muziek ligt alleen in in de kelen der zangvogels. Het Loosdrechtsche bosch zal daarom voor al het genotene als een dankbare herinnering ons bijblijven. Mogen de bewoners der »Pampa Hoeve« dat genot er smaken wat ons in zoo'n ruime mate deelachtig is geworden. Mogen de vogels thans er een rustige woonplaats vinden, die de boomen en planten zuiveren van millioenen en milioenen insecten, die den groei en wasdom belemmeren.

Thans rest mij nog een woord van hartelijken dank voor de welwillende beleefdheid, waardoor de heer Smidt mij in de gelegenheid stelde, verschillende foto's van de besproken boschpartijen ter verduidelijking en verfraaiing van mijn artikel belangeloos af te staan. En doe ik uit naam van belangstellende natuurminnaars een vriendelijk beroep op uwe welwillende beleefdheid, het bosch toegankelijk te stellen aan hen, die door dit schrijven zich aangetrokken voelen, het eens te willen bezichtigen en zich daartoe schriftelijk aanmelden.

In 't prachtig' en mooie Loosdrechtsche bosch
Vol wieglende, en wuivende ranken
Vol vluchtige schaduw en insectengegons
En weemelende vonken op stammenbrons
En pluimige varens en mossendons
Zwol 't hart mij van jubelende klanken.
naar MARIE BODDAERT.

Hilversum.

S. H. JAKMA SZN.

ONZE HOLLANDSCHE NACHTEGAAL.



ET rassche schreden spoedt de winter ten einde. Nog een korte spanne tijds en dan is het er weer, het heerlijke voorjaar, dat alles als met een' tooverslag herschept. Hoe genotvol zijn ze niet, onze eerste zonnige lentedagen, na den grijzen, grauwen wintertijd! Hoe begroeten we met vreugde de stille, kalme voorjaarsavonden, die ons, na een langen tijd van droevig zwijgen, opnieuw onthalen op menig schoon concert van den heerlijksten onzer zangvogels, den Hollandschen nachtegaal.

Wanneer gij dan, lezer, op zoo'n mooien aandachtvollen avond in een stil laantje staat te luisteren naar het slepend lied van dezen koning der zangers, hebt gij dan wel eens getracht u te verdiepen in het bestaan, in het huiselijk leven van dien vorst zonder paleis? Ja, zonder paleis, maar met eene woning van »ongekorven hout«, eene woning, waar hij u van vertelt in zijn zang, waar hij alles vindt, wat voor zijn kleine lichaammje noodig is: voedsel, liefde en warme belangstelling, hem getoond, omdat hij de schoonste zanger is, de meester van al zijne soortgenooten.

Van dit leventje nu, wil ik wat gaan vertellen; het is zoo eenvoudig en toch zoo wonder-

baar, zoo intiem en toch door ieder te ontdekken, die ooren heeft om te hooren en oogen heeft om te zien.

Ik hoor wel het klagen,
Ik hoor wel zijn vragen,
Zijn dringen, zijn dwingen
Naar liefd' en geluk.
Nu is het een rollen in diepe accoorden,
Dan zwelt weer het keeltje door krachtige woorden,
Nu slaat hij, dan praat hij,
En spreekt van de Mei.

En dan stillekens door het lage hout trippelt het gaaïke nader. Bedeesd luistert zij naar de wonderschoone klanken. Dáár bemerkt de minnezanger zijne jonkvrouwe, en dan klinken nog schooner, nog dieper, nog dringender zijne harmonieuze tonen, en bidt hij om hare liefde, smeekt hij haar, met hem het lenteleven in te gaan, te samen een huisje te bouwen, te samen te genieten de lusten, maar ook te dragen de lasten, die hen wachten in hun korten liefdestijd.

't Is een bladstille lenteavond in 't laatst van April. In de rustige laantjes van 't kreupelbosch, waarover de avond steeds dichtter hare schemering-sluiers doet dalen, wordt plotseling de diepe stilte verbroken door eene gamma van zuivere tonen, zóó schoon, zóó vol, dat ik blijf staan, geboeid door dit heerlijke lied aan den dalenden nacht. En ik luister, en weet van geen gaan, totdat eindelijk het klokkegelui van het naburig stadje mij zegt, dat de tijd tot heengaan dwingt.

Gij weet wel, wie zich daar zoo schoon deed hooren. 'k Onthield het plaatsje en telkens en telkens ben ik er des morgens, des middags of des avonds heengegaan, al naar mijne bezigheden het toelieten, en 'k heb toen waargenomen het leventje van dien zanger en zijn wijfje. Ik wil trachten u weer te geven, wat er in het huishoudentje van deze twee geliefden voorviel.

't Duurde niet lang, of zij begonnen hun nestje te bouwen, en wanneer de arbeid wat zwaar werd, wekte het mannetje zijn vrouwtje op door vroolijk gezang. En was het weder triestig, verstopte de dagvorstin zich achter dichte voorjaarsnevelen, dan klaagde zijn lied door het sombere hout, als harmonieërend met dezen donkeren lentedag. Eindelijk was het kunsteloos nestje van dorre eikenbladeren gereed. De plaats was moeilijk te vinden, want het was gebouwd tusschen de wortelen van een eikenstruik, dicht op den grond. Steeds bleef ik de vogels gadeslaan en op den 13den Mei ontdekte ik het eerste eitje; vier dagen daarna waren er al vier en toen vatte het gaaïke hare taak op met groote toewijding. Geduldig bebroedde zij de eitjes; maar niet alleen bebroeden was genoeg. Neen, zij keerde ze telkens en telkens, opdat het jonge, ontkiemende leven van alle kanten warmte zou ontvangen. Maar ook het mannetje bleef niet werkeloos: hij moest onophoudelijk op voedsel uit, en 't scheen mij, of hij het lekkerste bewaarde voor zijn vrouwtje, want meermalen heb ik gezien, hoe hij de vetste rupsen aan het gaaïke gaf, en zichzelf tevreden stelde met minderwaardige insecten. En zoo gaat de dag voorbij in onophoudelijk aanbrengen van voedsel, want de maag van onze insecteneters vraagt meer dan die van de zaadetende vogels. Het verteringsproces bij de eersten, is van korten duur, wellicht omdat de insecten zachter zijn dan de zaden, en bovendien, wat niet verteerd kan worden, geeft de insecteneter terug in kleine, bruinachtige balletjes, die hij bijna na elken maaltijd met groote behendigheid uitspuwt. Wanneer ik mij te dicht bij het nestje waagde, vooral in de eerste dagen van broeden, liet het mannetje een knorrend geluid hooren, waarop het wijfje zich zóó neerdrukte op het nestje, dat het voor een leek moeilijk werd, vogel en nestje te vinden. Dit eigenaardige geknor heb ik ook dikwijls gehoord bij onze eerste kennismaking. 't Was, toen 't mannetje nog geen vrouwtje had, en m. i. diende het, om daardoor het gaaïke te lokken, want na elk

lied bronsde en knorde het door het loover, zoodat het op verren afstand te hooren was; en dan klonk uit de verte hetzelfde, maar minder doordringend, minder krachtig, als teeken van instemming en sympathie. En wanneer de zon ter ruste ging, wanneer nog het laatste rood de westelijke horizon kleurde, en merel en roodborstje in heerlijke tonen hun afscheid zongen aan den dag, dan begon pas het rijk van onzen nachtegaal.

In nevelwit verzonken liggen de velden wijd;
De avond dekt de landen in diepe donkerheid.
Huiswaarts keert nu de reiger met loomen, moeden slag,
Om rustend daar te toeven tot nieuwen levensdag.
En dan is alles stille, in plechtige heilige rust.
Alleen het blaadje ritselt, door lentewind gekust.

En dan is alles stille — nog even baden de toppen der boomen zich in gulden schijn, de schaduwen verlengen zich en verdwijnen eindelijk geheel. Dan vlijen de beroeringen onzer ziel zich ter ruste onder den invloed van dezen kalmen lenteavond. — Ik heb mij neergezet op den zachten mosrand en wacht, en wacht, zonder ongeduld, want ik weet dat het komen zal. Hier nog een scherpe kreet van een roofvogel, die de stilte nog stiller maakt, daar even ritseling in het hout van een ontwakend konijntje en dan schalt het door de boomen in machtige strophen. Krachtig banen de tonen zich een weg door de donkerheid, nu eens gebiedend, dan weer vleierend en smeekend, een lied van voortdurende afwisseling, van onbegrijpelijke schoonheid. En zoo gaat het den geheelen nacht door, totdat de morgenstond onzen zanger weer roept tot den dagelijkschen arbeid.

Na dertien dagen broedens bemerkte ik, dat er iets bijzonders gaande was bij onze vrienden. Het wijfje richtte zich meer op in het nestje en keek zoo nu en dan onder zich, en het mannetje wierp, terwijl het voedsel aan zijn vrouwtje gaf, een nieuwsgierigen blik in het nestje. Daar zag ik het wijfje het nestje voor een oogenblik verlaten en kon ik er voorzichtig even ingluren, en ik zag, dat er, inplaats van vier olijfgroene eitjes, vier donzige jongen waren. Ze kriuwden en kropen over en door elkaar, zoodat ik eerst moeite had het aantal te bepalen. Ze deden de bekken, welke van binnen oranjegeel waren, wijd open, zij voelden de nabijheid van een wezen, want zien konden ze nog niet. Mooi vond ik ze niet, die klompjes vleesch met pooten en halzen veel te lang in evenredigheid van 't lichaam, met koppen en snavels zoo onoogelijk, dat men zich niet kon voorstellen, dat daarvan vogels moesten groeien. Toen werd het tijd, dat ik mij verwijderde, want het knorrend waarschuwingssein werd reeds gegeven, en angstig piepend vlogen de ouders om mij heen.

Na een korten tijd echter begonnen zij meer evenredige vormen te krijgen en toen zij na zes dagen ongeveer de oogen wijd openden, waren het werkelijk aardige vogeltjes.

De taak van vader Nachtegaal was er niet lichter op geworden, vooral niet in die eerste zes dagen, want het vrouwtje verliet het nest bijna nooit, zoodat het mannetje alleen het voedsel moest aanbrengen voor vrouw en kroost. In die dagen van zwoegen, hoorde ik hem ook bijna niet zingen; nu en dan echter scheen het of hij zich niet langer kon bedwingen en dan vertelde hij aan bloemen en struiken van zijn geluk.

Ten laatste was het mij veroorloofd zeer dicht bij het nestje te komen, zonder eenig wantrouwen van de zijde der nachtegalen, zoodat ik met des te meer nauwkeurigheid kon waarnemen. En spoedig bemerkte ik, dat er drie lichter gekleurden waren, terwijl er één meer donker van tint was, en ik veronderstelde, dat er drie poppen en één man zouden zijn. Deze veronderstelling zou later echter blijken onjuist te zijn geweest. De donkere was de kleinste, de achterlijkste; de andere waren grooter en vlugger, rekten zich gedurig uit, zoodat ik kon waarnemen, dat ze hooge pooten hadden; hunne stemmen wanneer ze om eten riepen, waren ook krachtiger, dan die van den kleinste, en hunne gulzigheid was veel grooter.

Eindelijk brak de gewichtige dag aan, waarop de jongen het nest zouden verlaten. Al een paar dagen te voren had ik opgemerkt, dat er wat bijzonders ging gebeuren. De jongen werden zeer brutaal, zoo angstig als ze vroeger waren om zelfs maar over den rand van 't nestje te kijken, zoo durfachtig waren ze de laatste dagen. Ze richtten zich herhaaldelijk op en trachtten telkens hunne vleugeltjes uit te staan; 't was als wilden zij, zoo ineens het huisje vliegend verlaten. Zooals ik zei, de gewichtige dag brak aan en moeder en vader waren bepaald nerveus; ze fladderden om het nestje, onophoudelijk roepend, als noodigden zij daarvoor hunne kinderen uit de eerste vlucht te wagen. Plots, als op een gegeven teeken, verlieten de jongen onder veel gepiep en druk gefladder het nest en zetten zich op de wiegelende takken rondom. Hoe verwonderd keken zij rond, toen zij die groote wereld om zich zagen, van wier bestaan zij zelfs nooit gedroomd hadden. Hoe verbaasd schenen zij over hunne eigen waaghalzerij, om zoo alleen te durven gaan! Doodstil zaten ze daar, als waren ze verstijfd van schrik; alleen de oogen, de groote heldere kijkers gingen overal rond om het terrein te verkennen. Maar stil! wat was dat? Zag ik daar nog beweging in het huisje? Zou de kleinste achter moeten blijven, scheiden moeten van de anderen? Ik ging eens kijken en in de nachtegalewoning was niet de achterling, maar één van de grooteren, niet bij machte mee te gaan, voor het leven ongeschikt om zijne vogelnatuur te volgen, om te reizen en te trekken over berg en dal, over zee en rivieren. Toen heb ik deze ongelukkige meegenomen; een der vleugeltjes was stijf, hoewel onzichtbaar voor een niet wetende. En 'k heb geen spijt gehad over mijne daad, want ondanks zijn gebrek, heeft hij zijne stem gehouden, en verschaft hij mij, als echte Hollandsche nachtegaal steeds nieuwe genoegens. En zoo ben ik tot de ontdekking gekomen, dat de bleekgekleurden, degenen met de hooge pooten, mannen zijn. Eerst voerde ik mijn vogel mierencieren, later het Universeelvoer van Weis uit Amsterdam, waarop hij in zeer goede conditie blijft; dit voer meng ik met wortelschraapsel, zoodat het korrelig-vochtig is. Vier meelwormen vormen het bijvoedsel en als tractatie een blaadje groen (salade, andijvie of koolblad), zeer kort geknipt. Hij kent mij aan mijn' loop en m'n stem, want ben ik op de trap, dan roept hij me al toe, en treed ik binnen, dan laat hij één van zijn strophen hooren. Spreek ik hem dan aan, dan toont hij zijne dankbaarheid door het uitzetten van de veeren en het opsteken van den staart; dan springt hij op mijn vinger om eene meelworm of eenige andere versnapering te ontvangen. Verleden week liet hij voor 't eerst zijn vollen zang hooren en ik zal trachten het in woorden weer te geven. Hetzelfde heb ik ook dikwijls gehoord van de wildzangers, zoodat ik mijn vogel beschouw, als niet slechter te zijn, dan de boschbewoner. Toch beweren vele kenners het tegendeel.

Vóór het gezang hoort men eerst het eigenaardige: krr, krr, krr! en dan, telkens de eindklanken kort afstootende, barst hij los in een krachtig: Tied, tied, tied!

Tzi, tzi, tzi, lololo-li!

Tied! zkwo, zkwo, zkwo — trrrrrri,

Lúú, lúú, lúú — lololo-li!

Datsi-datsi-datsi — rrrrrrrr — tsj!

Djóó — djóó — djóó — djóó — djóó — djóó — zrí!

Trù, trù, trù — túú, túú, rí!

Wied — wied — wied — wi!

Tief — tief — tief — kwo — kwo — ttrrrrrritz!

Dié — dié — die — die — die — die — die!

Lilililililili — zazazazaza — zwid!

De kleur is, sinds ik hem uit het nestje nam, geheel veranderd: van licht-grauw is hij donkerbruin geworden; de vleugels donkerbruin, de staart roodbruin — de buik lichtgrijs en de keel vuilwit, welk laatste m. i. bij oudere nachtegale, het eenige duidelijk kenmerk is voor den man. Dikwijls rekt hij zich uit, zoodat zijn lichaam voor een oogenblik rechthoekig

op de pooten staat, inplaats van met de pooten een hoek van ongeveer 115 graden te vormen. Dit rekken, zoo hoorde ik van oude vogelvangers, is eene besliste eigenschap van de jonge mannetjes.

We keeren terug tot onze vrienden en hebben gezien, hoe de kinderen het nest verlieten. Vele dagen zwierven ouders en kroost nog in den omtrek. Met den zang was het zoo goed als gedaan; alleen zoo nu en dan klonk nog een enkel lied door de stille dreven.

De jongen kwamen bij den dag aan en waren al heel gauw zoo groot als de ouders; alleen de kleur verschilde aanmerkelijk: ze waren grauw en voor de borst gespikkeld, en misten totaal de bruine kleur der ouden. Weldra begonnen ze ook zelf voedsel te zoeken en ontlastten daardoor niet weinig de taak van vader en moeder. En toen het eindelijk Augustus was geworden en de avondwind reeds zong van een naderenden herfst, toen verdwenen mijne vrienden, eerst de jongen en later de ouden. Zooals dan ook bekend, gaan de jongen een paar weken eerder naar het Zuiden en dan volgen de ouden. Wonderbaar instinct! Hoe vinden ze den weg, nog nooit door hen begaan! Hoe weten ze van een herfst- en wintertijd, nog nooit door hen beleefd! De natuur is zoo wonder-wonderschoon! Dikwijls onbegrijpelijk, maar toch kunnen we er van genieten, wanneer we het schoone zoeken willen.

Komt mee naar buiten!
En ziet er de bloemen in wondere luister,
En hoort naar haar stemmen, als teeder gefluister;
Vogelen fluiten:
»O! heb mij toch lief!»

Hoort hoe ze nooden!
Och! zet u tot antwoord, een wijle tot luist'ren
Naar 't liedje der vogels, der bloemekens fluist'ren.
Laat ze niet nooden,
Maar heb ze toch lief!

Utrecht.

H. E. KUYLMAN.

THIENEMANN EN DE BETROUWBAARHEID ZIJNER CORRESPONDENTEN.



N «D. L. N.» van 1 Februari j.l. (pag. 456) doet de heer Van Pelt Lechner mij de eer, een vijftal opmerkingen te maken op wat ik schreef (pag. 383/4), naar aanleiding waarvan ik gaarne nog weer even zoovele kanteekingen zou willen maken:

1°. Dat de natuurlijke kleur der ei-afbeeldingen in Thienemann's werk niet altijd juist weergegeven is, mag voor een groot deel aan de minder volmaakte techniek dier dagen te wijten zijn, dat Thienemann zelf, in sommige gevallen, de door mij genoemde reden als oorzaak der te bleke kleur der afbeeldingen beschouwde, kan b. v. blijken uit deze, Th's *eigen woorden*: »Von Sylvia Suecica habe ich nie gefüllte Eier vor mir gehabt, und so ist die Grundfarbe auf der Abbildung allerdings etwas blass gerathen.« O. Br. p. 101.

2°. Dat Thienemann zich ter zake het ei van *Scolopax gallinula* aan de mededeeling van een ornitholoog als von Homeyer hield, was alleszins verklaarbaar, schrijft de heer Lechner. Natuurlijk! en daarover liep de quaestie dan ook niet. De zaak waar het voor mijn betoog op aan kwam was deze, dat Th., vóór hij in het bezit geraakte van het *gallinula*-ei, hem, door von Homeyer verstrekt, het ei van *Scolopax gallinula* blijkbaar met een ander verwarde. Uit